

บทคัดย่อ

การประเมินโครงการจัดส่งนักศึกษาชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลาม จังหวัดชายแดนภาคใต้เข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ครั้งนี้ กำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะในการประเมิน ดังนี้

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ความจำเป็นของโครงการจัดส่งนักศึกษาชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยต่าง ๆ
2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ระบบการบริหารจัดการโครงการจัดส่งนักศึกษาชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยต่าง ๆ
3. เพื่อติดตามผลของโครงการจัดส่งนักศึกษาชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในด้านผลผลิตและผลกระทบที่มีต่อผู้เข้าร่วมโครงการ และชุมชนที่เป็นเป้าหมายของโครงการ

การประเมินโครงการจัดส่งนักศึกษาชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เป็นการศึกษาโดยใช้ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ และปฐมภูมิประกอบกัน ทั้งนี้เนื่องจากเป็นการประเมินย้อนกลับตั้งแต่โครงการระยะแรกจนถึงปัจจุบัน

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร/ผู้ปฏิบัติการโครงการ แบบสัมภาษณ์ประชาชน/ผู้นำชุมชน และแบบสอบถามผู้ร่วมโครงการ

ผลการประเมินสรุปตามวัตถุประสงค์การประเมินได้ดังนี้

1. ความจำเป็นของโครงการ

โครงการนี้เป็นโครงการที่ส่งเสริมและยกระดับการศึกษาของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดภาคใต้ที่ด้อยโอกาสให้สูงขึ้น โดยมุ่งแก้ปัญหาด้านสังคมจิตวิทยา เพื่อลดปัญหาความหวาดระแวงและการกระตุนขู่มั่วให้เกิดความแตกแยก เป็นโครงการที่ช่วยให้เกิดความรู้สึกที่ผูกพันระหว่างกัน สร้างความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมกับประชาชน ซึ่งพบว่าปัญหาดังกล่าวได้ลดลงในระดับหนึ่ง แม้ว่าเมื่อพิจารณาในเชิงปริมาณของผลผลิตแล้วยังไม่ทั่วถึงและเพียงพอที่จะตอบสนองความต้องการของสังคม จากความสำเร็จดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าโครงการนี้หมดความจำเป็นที่จะดำเนินการต่อไป

ในเชิงผลผลิตโดยตรง อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงความสอดคล้องและสนับสนุนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทุกฉบับที่ผ่านมา นโยบายความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ แผนกลยุทธ์พัฒนาข้าราชการตามนโยบายความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และโครงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจสามฝ่าย อินโดนีเซีย-มาเลเซีย-ไทย แล้วโครงการนี้อาจดำเนินการต่อไป แม้ว่าสภาพปัญหาและจุดเน้นของนโยบายความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้จะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

2. การบริหารจัดการโครงการ

การบริหารจัดการโครงการฯ ในระยะแรก กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ดำเนินการเองทั้งกระบวนการคัดเลือก การจัดสรรทุน และการสงวนอัตรา โดยความร่วมมือกับ ข้าราชการฝ่ายปกครองในจังหวัด อำเภอก และ สอ.บด. ต่อมาเมื่อเกิดปัญหาเกี่ยวกับการเรียนของผู้ที่ได้รับการคัดเลือก จึงได้ขอความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ให้ช่วยดำเนินการและช่วยเหลือทางวิชาการ และได้ปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารจัดการต่อเนื่องมาจนสามารถจำแนกบทบาทของหน่วยงานที่รับผิดชอบอย่างชัดเจนกล่าวคือ การกำหนดสาขาวิชาที่ขาดแคลนเพื่อให้ได้ นักศึกษาในสาขาวิชาที่สอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่ เป็นบทบาทของศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ การดำเนินการรับสมัครและคัดเลือกนักศึกษาเข้าสู่โครงการ เป็นบทบาทของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ส่วนการจัดสรรทุนอุดหนุนและการสงวนอัตราเพื่อ บรรจุงานเป็นบทบาทของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

ความชัดเจนในบทบาทดังกล่าวทำให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความรู้สึกที่ดีต่อโครงการ เพิ่มโอกาส การรับรู้โครงการถึงกลุ่มเป้าหมายโดยทั่วถึง และทำให้โอกาสที่ผู้ได้รับการคัดเลือกจะสำเร็จ การศึกษาตามกำหนด และสามารถทำงานตามความต้องการของพื้นที่ได้ดียิ่งกว่าระยะแรก ๆ

3. ผลการดำเนินโครงการ

จำนวนผู้ที่ได้รับการคัดเลือกเข้าสู่โครงการสำเร็จการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 72 – 89 ใน ระยะ 1 – 3 (พ.ศ.2514 – 2529) แต่ในระยะต่อมา (พ.ศ. 2530 – 2540) มีผู้สำเร็จการศึกษาร้อยละ 56.23 ซึ่งจำนวนร้อยละของผู้สำเร็จการศึกษาที่ลดลงนี้ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในสายวิทยาศาสตร์

อย่างไรก็ตามผู้สำเร็จการศึกษาแล้วกลับไปปฏิบัติงานในพื้นที่มีคุณลักษณะที่เอื้อต่อการทำงานและการพัฒนาในระดับปานกลางถึงมากเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งแสดงว่า ผลผลิตของโครงการที่ผ่านกระบวนการครบวงจรมีคุณภาพตามที่โครงการกำหนดวัตถุประสงค์ไว้

จากผลการประเมินดังกล่าวมีข้อสังเกตและข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ผลการประเมินโครงการจัดส่งนักศึกษาชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้าศึกษามหาวิทยาลัยต่างๆ แสดงว่าโครงการประสบความสำเร็จบรรลุผลตามวัตถุประสงค์หลัก เพราะแนวโน้มของดัชนีสังคมทางการศึกษาเป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์จึงเป็นไปได้ที่จะระบุว่าโครงการนี้หมดความจำเป็นที่จะดำเนินการต่อไป อย่างไรก็ตามวัตถุประสงค์รองและผลโดยตรงของโครงการเป็นการ “พัฒนาคน” ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่ 8 และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 การคงไว้ซึ่งโครงการจะเป็นการลงทุนของรัฐเพื่อสนองแผนดังกล่าวด้วยจำนวนเงินการลงทุนที่ไม่มากนักแต่ได้รับผลตอบแทนที่มีค่าสูงกว่ามาก เพราะเป็นไปตามแผนกลยุทธ์ในการพัฒนา เพียงแต่ในการดำเนินการควรมีการจำกัดและระบุนาวิชา เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นของพื้นที่ในลักษณะของการคาดการณ์ล่วงหน้าอย่างน้อย 3-10 ปี ก่อนการกำหนดการคัดเลือกผู้เข้าร่วมโครงการ ทั้งนี้อาจเพิ่มจำนวนรับให้มากเพียงพอที่จะสนองตอบความขาดแคลนตามที่ได้คาดการณ์ไว้ หรือดำเนินการอย่างต่อเนื่องต่อไป

2. ผลผลิตของโครงการในแต่ละปีแม้จะมีจำนวนไม่มากนัก แต่เนื่องจากโครงการนี้ได้ดำเนินการมาเป็นระยะเวลาร่วมสามทศวรรษ จำนวนของผลผลิตที่มีอยู่ในปัจจุบันจึงมีจำนวนมากกว่า 300 คน และบางคน มีตำแหน่งหน้าที่ราชการในระดับสูง มีบทบาทเป็นผู้นำชุมชนหรือมีบทบาททางการเมืองระดับชาติและท้องถิ่น จัดได้ว่าบุคลากรกลุ่มนี้เป็นพลังสำคัญและเป็นบุคคลชั้นนำของสังคมในพื้นที่ ถ้าหากสามารถสร้างการรวมกลุ่มบุคคลเหล่านี้ให้มีการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็งแล้ว จะเป็นกำลังสำคัญในการผลักดันและพัฒนาสังคมให้เป็นไปในทิศทางที่กลุ่มบุคคลเหล่านี้ปรารถนา ทำที่ผ่านมากลุ่มบุคคลเหล่านี้มีการรวมตัวกันอยู่บ้าง ในระหว่างรุ่นที่ใกล้เคียงหรือรุ่นเดียวกันในแต่ละจังหวัดและการสนับสนุนของ ศอ.บต. แต่เป็นการรวมตัวอย่างหลวม ๆ เพื่อจัดกิจกรรมในลักษณะการติดต่อและสืบสานสายสัมพันธ์ระหว่างกัน มากกว่ากิจกรรมเพื่อพัฒนาสังคม กระทรวงมหาดไทยในฐานะเจ้าของโครงการควรมีบทบาทในการผลักดันให้เกิดการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็งและอาศัยความร่วมมือของการรวมตัวดังกล่าวมาเป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาและผลักดันนโยบายและโครงการต่าง ๆ ของรัฐ ตลอดจนเป็นกำลังสมองในการแก้ปัญหา